

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA ESTETIK TARBIYANING AHAMIYATI

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'qituvchilarida estetik tafakkurning ahamiyati haqida. Estetik ong boshlang'ich sinf o'qituvchisi pedagogik faoliyatining eng muhimligi, o'quvchilarda estetik tuyg'u va qarashlarni shakllantirishga, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, shaxsning har tomonlama barkamol rivojlanishiga hissa qo'shishga yordam berishi haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar: estetik tafakkur, estetik qarashlar, ijodiy estetika, estetik munosabat, estetik fikrlash, Estetik anglash, estetik ong.

ЗНАЧЕНИЕ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. В статье рассматривается важность эстетического мышления у учителей начальной школы. Утверждается, что эстетическое воспитание является важнейшей стороной педагогической деятельности учителя начальных классов, способствующей формированию эстетических чувств и взглядов у учащихся, развитию их творческих способностей, а также способствующей всестороннему развитию личности.

Ключевые слова: эстетическое мышление, эстетические взгляды, творческая эстетика, эстетическое отношение, эстетическое мышление, эстетическое восприятие, эстетическое сознание.

THE IMPORTANCE OF AESTHETIC EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Annotation. This article is about the importance of aesthetic thinking in primary school teachers. It is stated that aesthetic consciousness is the most important aspect of the pedagogical activity of a primary school teacher, helps to form aesthetic feelings and views in students, develops their creative abilities, and contributes to the comprehensive development of the personality.

Keywords: aesthetic thinking, aesthetic views, creative aesthetics, aesthetic attitude, aesthetic thinking, Aesthetic perception, aesthetic consciousness.

Estetik his-tuyg'ularning pedagogik va ilmiy tahlili, ayniqsa, boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun, estetik tarbiyaning ahamiyatini kengroq tushunib yetishga yordam beradi. Ushbu tahlil nafaqat bolalarning emotsional va ruhiy rivojlanishiga, balki ijodiy va ma'naviy rivojlanishga ham ta'sir ko'rsatadi. Estetik his-tuyg'ular insonning ongini nafosatli anglash asosida shakllanadi va bu jarayon shaxsning estetik va ma'naviy rivojlanishi uchun muhim. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari bolalarning estetik his-tuyg'ularini rivojlantirish orqali ularda nafosatga nisbatan hassoslikni shakllantiradilar. Bu bolalarning nafaqat san'at, tabiat va musiqa kabi sohalaridagi taassurotlarini boyitadi, balki ularning dunyoqarashi va his-tuyg'ularini to'g'ri shakllantiradi.

Estetik his-tuyg'ularning fiziologik va psixologik jihatlari ularning shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat insonning emotsional va ruhiy holatiga ta'sir qiladi, balki tana va miyaning birinchi va ikkinchi signal tizimlari bilan bog'liq ravishda ishlaydi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari estetik his-tuyg'ularni bolalarning ruhiy va fiziologik rivojlanishiga mos ravishda

shakllantirishda o'rganishlari kerak. Bu jarayon bolalarning bilim, kechinmalar va his-tuyg'ularni uyg'unlashtirish qobiliyatini rivojlantiradi.

Bolalarda estetik his-tuyg'ularni rivojlantirish uchun o'quv jarayonida turli xil pedagogik metodlardan foydalanish mumkin. Bu bolalarda nafosatni anglash qobiliyatini shakllantirib, ularning ijodkorligini oshiradi. Masalan, musiqa, rasm chizish, adabiyot o'qish va tabiatni o'rganish kabi faoliyatlar orqali bolalar estetik his-tuyg'ularni rivojlantirishlari mumkin. Bunda o'qituvchi bolalarning emotsional kechinmalariga ta'sir qiluvchi vaziyatlarni yaratib, ularni nafosatli his-tuyg'ularga yo'naltirishi kerak. "Bugungi kunda kishilarimiz, xususan, yoshlarimizni umuminsoniy ma'naviy qadriyatlar asosida o'zligini anglashi, ma'naviy barkamol insonlar sifatida voyaga etkazishda milliy qadriyatlarning umuminsoniy ahamiyatga ega falsafiy-estetik g'oyalar, ta'limot, yo'nalishlar bilan yaqindan tanishib, ular haqida estetik dunyoqarashi va tafakkurga ega bo'lmog'i zarur, yangidan-yangi san'at asarlari yaratuvchisi va ijodkoriga aylanishiga turtki bermoq kerak".

Estetik kechinmalar bolalarning tasavvur va xayolini rivojlantiradi. Boshlang'ich sinflarda bu jarayon bolalarni ijodiy faoliyatga jalb qilish orqali amalga oshiriladi. Bolalar nafaqat tasavvur qilish, balki o'z his-tuyg'ularini ijodiy shaklda ifodalay olishlari ham muhim. Bu ularning ruhiy rivojlanishiga, jamiyatdagi munosabatlariga va shaxsiy kamolotlariga katta hissa qo'shadi. Estetik his-tuyg'ular ijtimoiy tabiatga ega bo'lgan ma'naviy hodisalardir. Ular bolalarda nafaqat go'zallik va nafosatga nisbatan hassoslikni, balki axloqiy va ijtimoiy qadriyatlarni ham rivojlantiradi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari bolalarni nafosatli his-tuyg'ular orqali olijanoblik, mehr-shafqat va axloqiy qadriyatlarni anglatishlari kerak. Estetik his-tuyg'ular bolalarning ijtimoiy ongini shakllantirib, ularni yaxshi va yomonni ajratishga o'rgatadi.

Estetik his-tuyg'ularni shakllantirish boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun juda muhim vazifa hisoblanadi. Bu jarayon bolalarning ruhiy va ma'naviy rivojlanishi, ularning ijodiy qobiliyatlari va axloqiy qadriyatlari bilan bevosita bog'liq. Estetik his-tuyg'ular bolalarda nafaqat bilim, balki his-tuyg'ular orqali nafosatli dunyoqarashni shakllantiradi. Oqibatda bu bolalarning jamiyatdagi o'rini topishi, o'z-o'zini anglashi va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Estetik tarbiya, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida barkamol shaxsni shakllantirish va estetik dunyoqarashni yaratishda asosiy o'rin tutadi. Shuni tushunish kerakki, estetik tarbiya nafaqat san'atni idrok etish bilan cheklanib qolmay, balki shaxs tarbiyasiga yanada kengroq yondashishni aks ettiruvchi estetik tuyg'ular, estetik ong va estetik munosabatni shakllantirishni ham o'z ichiga oladi.

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda estetik tafakkur asosiy o'rin tutadi, chunki u tabiat va san'atdagi go'zallikni idrok etish va qadrlash imkonini beradi, shuningdek, bu tushunchani bolalarga o'rgatadi. O'qituvchilarning estetik tarbiyasi ularning pedagogik amaliyoti uchun zarur bo'lgan empatiya, go'zallik tuyg'usi va estetik aks ettirish qobiliyatini rivojlantirishni o'z ichiga olishi kerak. O'qituvchining o'quvchilarning hissiy va estetik sohasiga ta'sir qilish qobiliyati ularning madaniy va axloqiy qadriyatlarini shakllantirish uchun asos yaratadi.

Estetik tarbiya hissiy, axloqiy va intellektual sohalarni birlashtirgan holda o'qituvchining yaxlit shaxsini shakllantirishga yordam beradi. Buni axloqiy va estetik tarbiyaning birligiga asoslangan klassik pedagogik an'ana ham qo'llab-quvvatlaydi. Demak, o'qituvchining estetik tarbiyasi o'quvchilarda go'zallik tuyg'usini rivojlantirishga, ularda ichki uyg'unlik va ma'naviy qadriyatlarni tarbiyalashga yordam beradi. Estetik sezgirlikni tarbiyalash bolalarga san'at va tabiat orqali axloqiy misollarni idrok etishga yordam beradi. Estetik tarbiya nafaqat tayyor san'at asarini idrok etishni, balki ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi, bu esa boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun alohida ahamiyatga ega. Ular bolalarning tasavvurini va ijodini rag'batlantirishi, innovatsion yechimlarni topishga yordam berishi va intuitiv fikrlashni rivojlantirishi kerak. O'quv jarayoni bolalarda nafaqat go'zallikni ko'rish qobiliyatini, balki yangi va noyob narsalarni yaratish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Boshlang'ich maktab sharoitida estetik tarbiya faqat musiqa yoki tasviriy san'at kabi muayyan fanlar bilan cheklanmasligi kerak. U bolaning umumiy dunyoqarashining bir qismi sifatida estetik fikrlashni shakllantirishga hissa qo'shadigan turli mavzular va faoliyat bilan

birlashtirilishi kerak. Masalan, o'qituvchilar adabiyot, musiqa va tabiatdan o'quvchilarning estetik idrok va tasavvurlarini rivojlantirishga yordam berishlari va shu orqali yanada yaxlit ta'lim muhitini yaratishlari mumkin. Ommaviy axborot vositalari madaniy hayotda katta rol o'ynaydigan zamonaviy dunyoda o'qituvchilarning estetik tarbiyasida media ta'limni hisobga olish kerak. Kino, televidenie va Internet orqali vizual va eshitish ma'lumotlarini ommaviy ravishda tarqatish o'qituvchilardan nafaqat ushbu ommaviy axborot vositalarining madaniy ahamiyatini bilishni, balki o'quvchilarni ommaviy axborot vositalarining mazmunini tanqidiy idrok etishda yo'naltira olishlarini ham talab qiladi.

O'qituvchilar estetik idrokni yanada samarali rivojlantirish uchun o'quvchilarning individual xususiyatlarini, san'at va tabiatni idrok etishda ularning xohish-istaklarini hisobga olishlari kerak. Muhim maqsad – o'qituvchilarning o'quvchilarning hissiy jihatlariga ta'sir qilish qobiliyatini rivojlantirish, ularga san'atda ham, hayotda ham go'zallikni his qilish va tan olishga yordam berishdir. Ijodiy tarbiyaviy vaziyatlarni yaratish: o'qituvchilar bolalarda musiqa, san'at yoki adabiyot bo'lsin, ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon qilish qobiliyatini rivojlantirish uchun sharoit yaratishi kerak. San'at nafaqat estetik rivojlanishga, balki axloqiy va intellektual tarbiyaga ham hissa qo'shadigan muhim tarbiya vositasi sifatida qaralishi kerak. O'qituvchilar undan nafaqat bilim, balki ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlarni ham yetkazish vositasi sifatida foydalanishi zarur. Shunday qilib, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining estetik tarbiyasi ularni tayyorlashning muhim elementi bo'lib, ularning kasbiy mahoratini va o'quvchilarga chuqur pedagogik ta'sir ko'rsatish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. "Estetik tarbiya - o'quvchi ongiga, his-tuyg'ulariga, tasavvuriga, e'tiqodiga, dunyoqarashiga, hatti-harakatiga, hulq-atvoriga ta'sir o'tkazishni o'z oldiga maqsad va vazifa qilib qo'ydi. Nafosat tarbiyasi ham ana shu umumiy maqsad va vazifaning umumiy qismi sifatida amal qilinib, tarixiy-ijtimoiy jihatdan ahamiyatga molik hodisani anglatadi. Shuni ta'kidlash joizki, qadimgi dunyoda umumiy tarbiya maqsadi nafosat asosida namoyon bo'lgan".

Boshlang'ich maktab pedagogikasida estetik munosabatning tahlili ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan bu tushunchaning bolalarda to'laqonli dunyoqarashni shakllantirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Estetik munosabat sub'ekt va ob'ekt o'rtasidagi o'zaro ta'sirning maxsus shakli bo'lib, ular o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik va ta'sirni ifodalaydi. Ushbu kontseptsianing boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'qitish amaliyoti va rivojlanishiga qanday ta'sir qilishini ko'rib chiqish muhimdir.

"Estetik obyekt" tushunchasi har bir narsa yoki hodisaning sharoitga qarab estetik qimmatga ega bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi. Bu bolalarning o'rganishi uchun asosdir, chunki ular dunyo haqidagi tasavvurlarini endigina shakllantira boshlaydilar. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchilar e'tiborini tevarak-atrofdagi predmetlarning estetik qiymatiga qaratishi, ularda oddiy narsalardan go'zallik topish qobiliyatini shakllantirishga yordam berishi kerak. Bu san'atni o'rgatishda ham, kundalik kuzatishlarda ham bo'lishi mumkin - masalan, tabiatda yoki atrof-muhitda.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi bolalarda musiqa, san'at va hatto ijtimoiy vaziyatlarda ham go'zallikka nisbatan hissiy sezgirlikni rivojlantiradigan muhitni yaratishi kerak. Bu bolalarda hissiy reaksiyalarni rag'batlantiradigan musiqa, tasviriy san'at, dramatik o'yin yoki tabiatni kuzatish kabi maxsus usullar orqali amalga oshirilishi mumkin. Estetik munosabatning muhim jihati ob'ektning ijtimoiy ahamiyatidir. Bu bolalarga estetik qadrlashning ularning ijtimoiy va axloqiy muhiti bilan qanday bog'liqligini o'rgatish muhimligini ta'kidlaydi. O'qituvchi go'zallik nafaqat san'at yoki tabiatda, balki insonlarning o'zaro munosabatlarida, xatti-harakatlarida, munosabatlarida ham namoyon bo'lishini ko'rsatishi kerak. Shunday qilib, bolalar ijtimoiy hodisa va hodisalarni estetik nuqtai nazardan qabul qilishni o'rganadilar, bu ularning axloqiy va ma'naviy rivojlanishiga yordam beradi. "Musiqa madaniyati o'quvchilarning ma'naviy, badiiy va axloqiy madaniyatini shakllantirishga, milliy g'urur va vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirishga ijodiy mahorat, nafosat va badiiy didni o'stirishga, fikr doirasini kengaytirishga, mustaqillik va tashabbuskorlikni tarbiyalashga xizmat qiladi. Musiqa madaniyatining yangi mazmuni yosh avlodni milliy musiqiy merosimizga vorislik qila oladigan, umumbashariy musiqa boyligini idrok

eta oladigan madaniyatli inson darajasida voyaga yetkazishni nazarda tutadi. Bunda talabalar musiqa san'atini butun nafosati bilan o'rganishlari asosiy maqsad hisoblanadi. Shuningdek talabalar musiqiy iqtidorini rivojlantirish, musiqa san'atiga mexr va ishtiyoqni oshirish, musiqa san'atiga qiziquvchi talabalarning iqtidorini rivojlantirish uchun zaruriy shart - sharoitlar yaratib berish, ularning badiiy ehtiyojlarini qondirish musiqa ta'lim - tarbiyasining asosiy vazifasini tashkil etadi".

Estetik idrok har doim hissiyotlar bilan birga keladi - bu matnning asosiy g'oyalaridan biridir. Boshlang'ich maktab o'qitish amaliyotida ob'ektlar, hodisalar yoki odamlar bilan o'zaro ta'sirning hissiy komponentiga e'tibor qaratish lozim. Masalan, musiqa parchalari, rasm yoki hikoyalar bolalarda turli xil tuyg'ularni uyg'otishi mumkin - quvonchdan qayg'u, hayratdan hayajongacha. Bu hissiy sezgirlikni rivojlantirishga yordam beradi, bu esa, o'z navbatida, shaxsiy rivojlanishni rag'batlantiradi va bolaning ichki dunyosini boyitadi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi estetik munosabatning asosiy sub'ekti hisoblanadi, chunki u bola va estetik baholash ob'ekti o'rtasida yo'l-yo'riq rolini o'ynaydi. Uning vazifasi bolalarning e'tiborini haqiqatning estetik tomoniga qaratish, uning qiymati va ahamiyatini tushunishga yordam berishdir. Bu o'quvchilarning estetik tafakkurini rivojlantirishga yordam beradigan tegishli shart-sharoitlarni yaratish, turli ta'lim usullari va materiallardan foydalanish orqali mumkin. Estetik munosabatlar jarayonining oxirgi qismi, hissiy qoniqishdir. O'qituvchi bolalarga nafaqat ob'ektlarning go'zalligini anglashga, balki undan hissiy qoniqish va quvonch olishga yordam berishi muhimdir. Bunga bolalar go'zallikdan zavqlanishni o'rganganda, estetik tuyg'ular va didni rivojlantirish orqali erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi 2020-yil 23-sentabrdagi 637-sonli Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni. // "Xalq so'zi", 2019-yil 9-oktabr.
3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 488 b.
4. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1-jild. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 592 b.
5. Платон. Диалоги Лисид и Лахет. Исследование, перевод и комментарии: Р.Б.Галанин и Р.В.Светлов Санкт-Петербург РГПУ им. А.И. Герцена 2023. - 272 с.
6. Кант И. Критика чистого разума; Критика практического разума ; Критика способности суждения. - Санкт-Петербург : Азбука, 2021. - 1051 с.
7. Шопенгауэр Артур. Мир как воля и представление. Афоризмы житейской мудрости. Эристика, или Искусство побеждать в спорах Серия: Библиотека избранных сочинений М. Эксмо 2023. - 560с.
8. Янгузин А.Р. Духовные аспекты суфизма: монография / А. Р. Янгузин ; Министерство образования и науки РФ, Башкирский государственный университет. - Уфа : БашГУ, 2017. - 211 с.
9. Антология даосской философии. - М.: Товарищество «Клышников - Комаров и К», 1994. - 447 с.
10. Древнегреческая философия: От Платона до Аристотеля. Серия: Классическая мысль. М. - Харьков. АСТ - Фолио. 2003. - 829 с.
11. Аль-Фараби. Избранные трактаты. -Алматы: Гылым, 1994. -446 с.
12. Ибн Сина. Трактат о любви //Философия любви. - Ч. 2. - М., 1990. С. 21.